

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 12.5.2003
KOM(2003) 249 lopullinen

KOMISSION KERTOMUS

**budjettivallan käyttäjälle yleisestä talousarviosta katettavien takauksien käytöstä –
tilanne 30. kesäkuuta 2002**

[SEK(2003)529]

SISÄLLYSLUETTELO

Ensimmäinen osa: tapahtumat, riskitilanteen kehittyminen ja budjettitakaustoimet 31. joulukuuta 2001 annetun kertomuksen jälkeen.....	4
1. Johdanto: Kyseisten rahoitusjärjestelyjen luonne	4
1.1. Makrotaloudelliset rahoitusjärjestelyt.....	4
1.2. Mikrotaloudelliset rahoitusjärjestelyt.....	4
2. Tapahtumat 31. joulukuuta 2001 annetun kertomuksen jälkeen.....	4
2.1. Ukraina.....	4
2.2. Jugoslavian liittotasavalta	4
2.3. Bosnia ja Hertsegovina	5
3. Riskitilanne	5
3.1. Lainakanta 30. kesäkuuta 2002	5
3.2. Yhteisön talousarviosta katettavat vuosittaiset enimmäisriskit: 30. kesäkuuta 2002 mennessä nostetut lainat.....	6
3.3. Teoreettiset vuosittaiset yhteisön talousarviota rasittavat enimmäisriskit.....	6
4. Talousarviotakausten käyttöönotto	7
4.1. Maksaminen kassavaroista.....	7
4.2. Maksaminen takuurahastosta	7
5. Arvio yhteisön laskennallisesta laina- ja takauskapasiteetista yhteisön ulkopuolisten maiden hyväksi	7
6. Takuurahaston tilanne 30. kesäkuuta 2002	8
7. Suhteellinen vakaus.....	9
Toinen osa: Mahdollisten riskien arviointi: Tärkeimmistä lainatoimista hyötyvien EU:n ulkopuolisten maiden talouksien tila.....	10
1. Johdanto	10
2. liittymiseen valmistautuvat maat	10
2.1. Bulgaria.....	10
2.2. Liettua	11
2.3. Romania	12
3. Länsi-Balkan	13
3.1. Bosnia ja Hertsegovina (BIH).....	13
3.2. Jugoslavian liittotasavalta (FRY).....	14

3.3.	Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia	14
4.	Uudet itsenäiset valtiot.....	15
4.1.	Armenia.....	15
4.2.	Valko-Venäjä	15
4.3.	Georgia.....	16
4.4.	Moldova	17
4.5.	Tadžikistan	17
4.6.	Ukraina.....	18
5.	MUUT EU:N ULKOPUOLISET MAAT	19
5.1.	Algeria.....	19
	Lyhenteet.....	20

Ensimmäinen osa:

tapahtumat, riskitilanteen kehittyminen ja budjettitakaustoimet

31. joulukuuta 2001 annetun kertomuksen jälkeen¹

1. JOHDANTO: KYSEISTEN RAHOITUSJÄRJESTELYJEN LUONNE

Yhteisön talousarviosta katettavat riskit ovat peräisin useista luotonanto- ja takuutoimenpiteistä, jotka voidaan jakaa kahteen luokkaan: makrotaloudellisiin tarkoituksiin myönnettävät luotot ja mikrotaloudellisiin tarkoituksiin myönnettävät luotot.

1.1. Makrotaloudelliset rahoitusjärjestelyt

Näihin rahoitusjärjestelyihin kuuluvat ensinnäkin jäsenvaltioiden tai yhteisön ulkopuolisten maiden maksutaseiden tukemiseen tarkoitettut luotot, joihin liittyy tiukkoja taloudellisia ehtoja ja sitoumuksia.

1.2. Mikrotaloudelliset rahoitusjärjestelyt

Nämä luotot on tarkoitettu hankkeiden rahoittamiseen, ja ne on maksettava takaisin pitkällä aikavälillä tuotoilla, joita hankkeista odotetaan; niitä myönnetään tavallisesti yrityksille, rahoituslaitoksille tai yhteisön ulkopuolisille maille, ja ne katetaan yhteisön takauksen lisäksi tavanomaisilla pankkialalla vaadittavilla vakuuksilla.

Tähän luokkaan sisältyvät Euratom- ja NCI-luotot²(NCI = yhteisön uusi rahoitusväline) jäsenvaltioille sekä Euratomin ja EIP:n luotot yhteisön ulkopuolelle (Välimeren alueen maat, Keski- ja Itä-Eurooppa, Latinalaisen Amerikan ja Aasian maat, Etelä-Afrikan tasavalta).

2. TAPAHTUMAT 31. JOULUKUUTA 2001 ANNETUN KERTOMUKSEN JÄLKEEN

2.1. Ukraina

Komissio hyväksyi 17. tammikuuta 2002 ehdotuksen neuvoston päätökseksi makrotaloudellisen rahoitusavun myöntämisestä Ukrainalle. Tuki myönnettäisiin 110 miljoonan euron lainana enintään 15 vuodeksi.

2.2. Jugoslavian liittotasavalta

Komission odotetaan hyväksyvän ehdotuksen neuvoston päätökseksi vuoden 2002 toisella puoliskolla makrotaloudellisen rahoitusavun myöntämisestä Jugoslavian liittotasavallalle. Tuki myönnettäisiin 55 miljoonan euron lainana enintään 15 vuodeksi, ja lisäksi myönnettäisiin avustuksena 75 miljoonaa euroa.

¹ Huom. Komission valmisteluasiakirja sisältää tähän kertomukseen liittyvät yksityiskohtaiset taulukot ja selitykset [SEK(2003)529]

² Ei aktiivinen vuodesta 1995.

2.3. Bosnia ja Hertsegovina

Komission odotetaan hyväksyvän ehdotuksen neuvoston päätökseksi vuoden 2002 toisella puoliskolla makrotaloudellisen rahoitusavun myöntämisestä Bosnialle ja Herzegovinalle. Tuki myönnettäisiin 20 miljoonan euron lainana enintään 15 vuodeksi, ja lisäksi myönnettäisiin avustuksena 40 miljoonaa euroa.

3. RISKITILANNE

Yhteisön talousarviota rasittavat riskit voidaan arvioida seuraavilla kahdella perusteella:

- kyseisiin rahoitusjärjestelyihin liittyvä lainakanta tiettyinä päivinä; tätä käytetäänpankkialalla usein (tilanne kuvataan liitteen 1 taulukossa A1),
- yhteisöä kunkin varainhoitovuoden osalta rasittavat takaisinmaksuun liittyvät enimmäisriskit; tämä peruste liittyy suoremmin talousarvioon.

Jälkimmäistä perustetta voidaan edelleen arvioida kahdella tavalla:

- ainoastaan kertomuksen antamispäivään mennessä nostettujen lainojen perusteella, josennenaikaista takaisinmaksua ei tapahdu (katso jäljempänä liitteen 1 taulukko A2, jossa on esitetty vähimmäisriski yhteisön talousarviolle)
- tekemällä ennakoarvio kaikista komission ehdottamista tai neuvoston päättämistä rahoitusjärjestelyistä, jotta voitaisiin arvioida niiden vaikutukset tuleviin talousarvioihin, olettaen että komission ehdotukset hyväksytään (katso liitteen 1 taulukko A3, jossa on esitetty enimmäisriski yhteisön talousarviolle).

Jälkimmäisen toimintamallin avulla voidaan määrittää esitettyihin ehdotuksiin liittyvien riskien suuruusluokka. On kuitenkin tehtävä oletuksia maksupäivistä ja takaisinmaksuehdoista, jotka esitetään yksityiskohtaisesti liitteessä, sekä korkokannasta³ ja vaihtokursseista⁴.

Tulokset esitetään liitteen taulukoissa A1–A3, joissa riskit arvioidaan erikseen sen mukaan, koskevatko ne yhteisön jäsenvaltioita vai sen ulkopuolisia maita.

Taulukoissa mainitut kokonaismäärät kattavat erilaisia riskejä: esimerkiksi makrotaloudellisissa tukitoimissa luotot kohdistuvat yhteen maahan ja yhteisön uudessa rahoitusvälineessä (NCI) tai EIP:n toimissa lainanottajien takaamiin hankkeisiin.

Seuraavassa analyysissä eritellään kokonaisriski, jäsenvaltioiden lainoihin liittyvä riski ja yhteisön ulkopuolisten maiden lainoihin liittyvä riski.

3.1. Lainakanta 30. kesäkuuta 2002

Kokonaisriski 30. kesäkuuta 2002 oli 15 118 miljoonaa euroa, kun se 31. joulukuuta 2001 oli 15 443 miljoonaa euroa. Yksityiskohtaiset tiedot esitetään liitteen taulukossa A1.

³ EIP:n lainojen keskimääräisen korkoprosentin oletetaan olevan 8. Varainhankinnan ja luotonannon keskimääräisen korkoprosentin oletetaan olevan 4,4. Uusiin rahoitusjärjestelyihin on sovellettu 4,89 prosentin korkokantaa taulukossa 3.

⁴ Muissa kuin euromääräisissä lainoissa käytetään 30. kesäkuuta 2002 voimassa ollutta vaihtokurssia.

Seuraavassa taulukossa esitetään rahoitusjärjestelyt, jotka ovat vaikuttaneet lainakannan kehitykseen edellisen kertomuksen jälkeen.

Taulukko 1: Ulkonaoleva pääoma per 30. kesäkuuta 2002*

	<i>miljoonaa euroa</i>
Lainakanta 31. joulukuuta 2001	15.443
Lainojen takaisinmaksut	
Euratom	0
NCI	0
Rahoitusapu	-23
EIP	-477
Nostetut lainat	
Euratom	15
Rahoitusapu	12
EIP	225
Euron ja muiden valuuttojen valuuttakurssien vaihtelu	-107
Lainakanta 30. kesäkuuta 2002	15.118

*Kaikki lainat joilla takaus (jäsenvaltiot, ei-jäsenvaltiot) yhteensä.

Jäsenvaltioille myönnettävien luottojen pääoma oli 45 miljoonaa euroa 30. kesäkuuta joulukuuta 2002, kun se 31. joulukuuta 2001 oli 52 miljoonaa euroa.

Yhteisön ulkopuolisia maita koskevien riskien osalta lainapääoman kokonaismäärä oli 15 073 miljoonaa euroa 30. kesäkuuta 2002, kun se 30. joulukuuta 2001 oli 15 391 miljoonaa euroa.

3.2. Yhteisön talousarviosta katettavat vuosittaiset enimmäisriskit: 30. kesäkuuta 2002 mennessä nostetut lainat

Vuonna 2002 kokonaisriski on 1 072 miljoonaa euroa.

- Jäsenvaltioiden osalta riski on 8 miljoonaa euroa.
- Yhteisön ulkopuolisten maiden osalta riski on 1 064 miljoonaa euroa.

Yksityiskohtaiset tiedot vuosittaisesta enimmäisriskistä ovat liitteen taulukossa A2.

3.3. Teoreettiset vuosittaiset yhteisön talousarviota rasittavat enimmäisriskit

Vuonna 2002 teorettinen enimmäisriski on 1 104 miljoonaa euroa. Vuodesta 2003 riski kasvaa niin, että se on 4 128 miljoonaa euroa vuonna 2010.

- Jäsenvaltioiden osalta teorettinen enimmäisriski kehittyy taulukon 2 suuntaisesti.
- Vuonna 2002 riski on yhteisön ulkopuolisten maiden osalta 1 095 miljoonaa euroa.
Vuodesta 2003 riski kasvaa niin, että se on 4 128 miljoonaa euroa vuonna 2010.

Yksityiskohtaiset tiedot vuosittaisesta teoreettisesta enimmäisriskistä ovat liitteen taulukossa A3.

4. TALOUSARVIOTAKAUSTEN KÄYTTÖÖNOTTO

4.1. Maksaminen kassavaroista

Komissio käyttää yhteisön kassavaroja yhteisöjen omista varoista tehdyn päätöksen N:o 94/728/EY, Euratom soveltamisesta 22 päivänä toukokuuta 2000 annetun neuvoston asetuksen (EY, Euratom) N:o 1150/2000 12 artiklan mukaisesti. Tällä menettelyllä vältetään komission maksujen viivästymisen ja siitä aiheutuvat varainhankintakustannukset silloin, kun velallisen maksu myöhästyy.

4.2. Maksaminen takuurahastosta

Lokakuun 31. päivänä 1994 annetulla neuvoston asetuksella (EY, Euratom) 2728/94 säädetään takuurahaston perustamisesta ulkosuhteisiin liittyville hankkeille. Jos yhteisön myöntämän lainan saajan erääntyvät maksut myöhästyvät, takuurahastoa voidaan vaatia kattamaan maksuhäiriön kolmen kuukauden kuluessa erääntymispäivästä. Jos yhteisön talousarviosta taattu EIP:n myöntämä laina jää maksamatta, yhteisön on toimittava kolmen kuukauden kuluessa saatuaan EIP:n kirjeen, jossa takausta vaaditaan maksettavaksi. Komissio valtuuttaa silloin EIP:n nostamaan lainaa vastaavan osuuden takuurahastosta.

Viivästyskorot varojen käyttöönsaattamispäivän ja rahaston suorituspäivän väliseltä ajalta nostetaan takuurahastosta palautettavaksi kassavaroihin.

Viimeisten kuuden kuukauden aikana rahasto ei ole maksanut takauksia.

5. ARVIO YHTEISÖN LASKENNALLISESTA LAINA- JA TAKAUSKAPASITEETISTA YHTEISÖN ULKOPUOLISTEN MAIDEN HYVÄKSI

Takuurahasto- ja takuuvarausmekanismi rajoittaa käytännössä yhteisön laina- tai takauskapasiteettia yhteisön ulkopuolisille maille, sillä rahoitusnäkymissä takuuvaraukseen sisältyvä määrä⁵ rajoittaa rahaston täydentämiseksi uuden lainapäätöksen yhteydessä käytettävissä olevia määrärahoja (tai vuosierää monivuotisten rahoitusjärjestelyjen takausten osalta).

Lainakapasiteetti vastaa tietyinä aikana takuuvarauksessa jäljellä olevaa marginaalia. Tämä marginaali on yhtä suuri kuin erotus varauksen ja jo päätettyjen ja valmisteilla olevien rahoitusjärjestelyjen yhteydessä takuurahaston täydentämiseksi tarvittavan arvion välillä.

Taulukossa A4 esitetään takuurahastomekanismin mukainen arvio yhteisön lainakapasiteetista yhteisön ulkopuolisille maille kaudella 2002–2004. Laskentamenetelmä ja säädösviittaukset esitetään yksityiskohtaisesti tämän kertomuksen liitteessä.

Neuvoston tekemien sekä ehdotettujen ja valmisteilla olevien päätösten perusteella (ks. taulukko A4) takuuvarauksesta arvioidaan käytettävän 171,39 miljoonaa euroa vuonna 2002; tällöin vuoden lopussa olisi käytettävissä 41,61 miljoonaa euroa.

⁵ Vuosien 2000–2006 rahoitusnäkyymiin kirjattu määrä on 200 miljoonaa euroa vuoden 1999 hintoihin.

Kun otetaan huomioon aiemmin päätettyjä lainoja ja vuotta 2002 varten ehdotettuja ja valmisteilla olevia lainoja koskevien rahaston maksujen vaikutus takuuvvaraukseen, käytettävissä oleva vuotuinen lainakapasiteetti on seuraava:

- 462,31 miljoonaa euroa kokonaisuudessaan yhteisön talousarviosta taattaviin lainoihin, tai
- 711,24 miljoonaa euroa 65-prosenttisesti taattaviin lainoihin (neuvoston 22. joulukuuta 1999 tekemän päätöksen N:o 2000/24/EY mukaisesti).

Yhteisön ulkopuolisille maille myönnettyjen lainojen ja lainatakausten kokonaismäärä oli 30.6.2002 yhteensä 15 073 miljoonaa euroa.

Taulukko 2: Yhteisön ulkopuolisten maiden hyväksi annettujen lainojen kokonaismäärä	
	miljoona €
	Tilanne 30. kesäkuuta 2002
1. Lainakanta: varainhankinta ja luotonanto	1.658
2. Lainakanta EIP:n osalta	13.415
3. Lainakanta: maksamattomat velat	0
4. Viivästyskorot	0
Erääntyneet maksamattomat korot*	0
YHTEENSA	15.073

*Maksamattomat, erääntyneet korot kuten määritelty takuurahaston perustamisesta annetussa asetuksessa.

Takuurahaston varojen ja asetuksessa määritellyn jäljellä olevien pääomasitoumusten määrän suhde oli 11,39 prosenttia eli siis suurempi kuin 9 prosentin tavoitesumma, joka mainitaan asetuksessa N:o 1149/99 takuurahaston perustamisesta annetun asetuksen N:o 2728/94 muuttamisesta. Asetuksessa säädetään, että "jos tavoitesumma ylitetään vuoden lopussa, palautetaan jäännös Euroopan yhteisöjen yleisen talousarvion tulotaulukon erityiseen budjettikohtaan".

Ylijäämä varainhoitovuoden 2001 lopussa oli 372,46 miljoonaa euroa.

6. TAKUURAHASTON TILANNE 30. KESÄKUUTA 2002

Takuurahastossa oli 30. kesäkuuta 2002 yhteensä 1 815,5 miljoonaa euroa. Rahasto kehittyi vuoden 2002 alkupuoliskolla seuraavasti:

- rahastosta ei maksettu uusia maksulaiminlyöntejä
- takaisinmaksussa ei esiintynyt myöhästymisiä (ei maksamatta olevia velkoja)
- rahaston varojen sijoitustulot olivat 35,9 miljoonaa euroa
- vuoden 2002 takuuvvarauksesta ei tehty siirtoja

- rahaston 31. joulukuuta 2001 todettu 372,46 miljoonan euron ylijäämä palautettiin talousarvioon elokuussa 2002.⁶

7. SUHTEELLINEN VAKAUS

Takuurahaston varojen 30. kesäkuuta 2002 (1 815,5 miljoonaa euroa) ja yhteisön ulkopuolisille maille myönnettyjen lainojen vuosittaisten enimmäisriskien välinen suhde, joka on esitetty vuodelta 2002 taulukossa A3 (1 093 miljoonaa euroa) on 166 prosenttia.

⁶ Yksityiskohtien suhteen viittaamme ”Komission vuosikertomus takuurahaston tilanteesta ja hoidosta varainhoitovuonna 2001”-raporttiin.

Toinen osa:

Mahdollisten riskien arviointi: Tärkeimmistä lainatoimista hyötyvien EU:n ulkopuolisten maiden talouksien tila

1. JOHDANTO

Ensimmäisessä osassa esitetyt numerotiedot kuvastavat yleisestä talousarviosta katettavien riskien määrällistä puolta. Nämä tiedot on kuitenkin suhteutettava riskin laatuun, joka riippuu rahoitusjärjestelyn luonteesta ja lainan saajan tilanteesta. Jäljempänä selvitetään niitä viimeaikaisia tapahtumia, jotka voivat vaikuttaa maariskiyhdistelmään.

Tässä toisessa osassa esitettävä maariskiarvio sisältää riski-indikaattoreiden taulukon (katso liitteet) kaikkien niiden EU:n ulkopuolisten maiden osalta, jotka ovat saaneet EY:n makrotaloudellista rahoitusapua ja joilla edelleen on velkoja maksettavana EY:lle. Tekstissä analysoidaan niitä maita, joista on saatu riskiarvioon vaikuttavaa merkittävää uutta tietoa edellisen, vuoden 2001 viimeiset kuusi kuukautta kattaneen kertomuksen laatimisen jälkeen.

Tässä osassa esitettävä arvio koskee vain edellä mainittuja maita lähinnä siksi, että yhteisön rahoitusriskit muualla (erityisesti EIP:n myöntämien lainojen takauksina) ovat hankekohtaisia ja ne myös on hajautettu useisiin maihin.

2. LIITTYMISEEN VALMISTAUTUVAT MAAT

Yleisenä suuntauksena voidaan todeta potentiaalisten riskien aleneminen, vaikkakin Romanian tulopolitiikkaa on seurattava tarkasti.

2.1. Bulgaria

Reaalisen BKT:n kasvu oli 4 prosenttia vuonna 2001 ja 3,2 prosenttia vuoden 2002 ensimmäisen neljänneksen aikana, mikä on ollut riittävän voimakkaasta yksityisestä kulutuksesta ja investoinneista johtuvan kestävä kotimaisen kysynnän ansiota, joka on kompensoinut epäsuotuisan ulkoisen kehityksen. Inflaatio hidastui 7,4 prosentin vuosittaiseen keskiarvoon ja oli 4,8 prosenttia vuoden lopussa. Vuoden 2002 alussa inflaatio alkoi kuitenkin kasvaa uudelleen säännöstelltyjen hintojen ja välillisten verojen noustua, mutta suuntaus kääntyi kuitenkin alhaisten elintarvikehintojen ansiosta kesällä 2002 laskuun.

Valuuttakatejärjestelmää (1 euro = 1,95583 BGN) pidetään edelleen yllä ja valuuttavarannot riittävät hyvin sen kattamiseen. Se ei ole johtanut ulkoisen kilpailukyvyn heikkenemiseen, koska inflaatiovauhdin vaihtelut tärkeimpiin kauppakumppaneihin verrattuna ovat useissa tapauksissa osuneet yhteen tuotannon kasvuerojen kanssa. Toisin kuin aikaisempina vuosina, nettomääräiset ulkomaiset suorat sijoitukset, jotka olivat vain noin 5 prosenttia suhteessa BKT:hen, eivät ylittäneet vaihtotaseen alijäämää, joka vuonna 2001 oli kuusi prosenttia suhteessa BKT:hen. Koska vuoden 2002 ensimmäisellä vuosipuoliskolla esiintyi samanlainen suuntaus, tilanteen voidaan odottaa paranevan vuoden 2002 toisella vuosipuoliskolla, kun yksityistäminen etenee.

Virallinen työttömyys oli vuonna 2001 korkea, keskimäärin 17,3 prosenttia, mutta laski vuoden 2002 ensimmäisinä kuukausina alemmaksi kuin edellisen vuoden vastaavana

ajanjaksona. Työpaikkojen menetykset liittyvät rakenteellisiin uudistuksiin, muun muassa yksityistämisvauhdin kiihtymiseen, jota uusien työpaikkojen perustaminen ei ole vielä täysin korvannut, mikä johtuu osaltaan työmarkkinoiden jäykkyydestä sekä kysynnän ja tarjonnan vastaavuudessa esiintyvistä ongelmista. Tämän vuoksi osallistumisaste ja työllisyysaste ovat suhteellisen alhaiset ja pitkäaikaistyöttömyys edelleen suuri eli yli 60 prosenttia kokonaistyöttömyydestä.

Budjettikuri on viime vuosina onnistuttu säilyttämään. Julkisen talouden alijäämä, joka vuonna 2000 oli 0,6 prosenttia suhteessa BKT:hen⁷ kääntyi vuonna 2001 ylijäämäksi ja oli 1,7 prosenttia suhteessa BKT:hen. Julkinen velka, joka vuonna 1997 oli reilusti yli 100 prosenttia suhteessa BKT:hen, laskee hyvää vauhtia ja oli vuoden 2002 lopussa odotetut 62 prosenttia suhteessa BKT:hen. Hallitus on aloittanut aktiivisen velanhoitopolitiikan tavoitteenaan vähentää riskejä siirtymällä vähitellen dollarimääräisistä lainoista euromääräisiin, lyhytaikaisista lainoista pitkäaikaisiin, vaihtuvakorkoisista velkapapereista kiinteäkorkoisiin sekä ulkomaisesta rahoituksesta kotimaiseen.

2.2. Liettua

Huolimatta maailmantalouden yleisestä laskusuuntauksesta viime vuoden vahva talouskehitys jatkui Liettuassa edelleen vuonna 2002. Vuonna 2001 BKT kasvoi 5,9 prosentilla ja vuoden 2002 ensimmäisen vuosipuoliskon alustavat luvut osoittavat 5,8 prosentin kasvuvauhtia. Vienti sekä kiinteän pääoman bruttomuodostus kehittyivät voimakkaasti jo vuoden 2001 kolmannen ja neljännen vuosineljänneksen aikana. Vuoden 2002 ensimmäisen neljänneksen aikana viennin kasvu hidastui kuitenkin huomattavasti. Yksityinen kulutus kasvoi vuonna 2001 kohtalaisesti kiihtyen kuitenkin jonkin verran vuoden 2002 ensimmäisellä neljänneksellä. Julkisen kulutuksen kasvua supisti budjettivajeen kattamistavoite ja kasvu olikin alle puoli prosenttia vuoteen 2001 verrattuna.

Huolimatta voimakkaasta kasvusta inflaatio on pysynyt suhteellisen alhaisena ja oli vuonna 2001 keskimäärin 1,3 prosenttia. Hintojen nousu johtui pääasiassa elintarvike- ja viestintäalalla tapahtuneesta hintojen noususta, jota kuitenkin jossain määrin tasapainotti raakaöljytuotteiden hintojen kohtalaisen suuri lasku. Vuonna 2002 inflaatio hidastui ja oli elokuussa miinus 1,1 prosenttia vuoden 2001 vastaavaan ajanjaksoon verrattuna. Useiden tuotteiden ja palvelujen, kuten elintarvikkeiden, vaatteiden ja jalkineiden, huonekalujen, kotitaloustavaroiden ja muiden rutiinitarvikkeiden hinnat ovat laskeneet.

Korkea työttömyysaste on yksi Liettuan suurimmista talousongelmista. Virallinen työttömyys oli vuonna 2001 12,5 prosenttia, työvoimatutkimuksen mukaan 17,3 prosenttia. Vielä vuonna 2001 kausivaihteluita lukuun ottamatta vakaana pysynyt työttömyys on kuitenkin vuoden 2002 aikana alkanut laskea ja oli vuoden 2002 heinäkuussa noin 1,5 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin vuoden 2001 vastaavana ajankohtana.

Vahvan vientikehityksen ja nopean kasvun ansiosta vaihtotaseen alijäämä supistui edelleen ja oli vuonna 2002 4,8 prosenttia suhteessa BKT:hen, kun se vuonna 2001 oli 6 prosenttia suhteessa BKT:hen.

Liettua on pyrkinyt tiukan finanssipolitiikan avulla vähentämään julkisen talouden alijäämäänsä. Vuonna 2001 alijäämä laski 1,9 prosenttiin, kun se vuonna 2000 oli 2,7 prosenttia suhteessa BKT:hen. Lähivuosina julkisen talouden alijäämän voidaan odottaa

⁷ ESA95-menetelmän mukaan vuoden 2001 ylijäämää tarkistetaan noin 1,5 prosentilla BKT:stä, jolloin tulokseksi saadaan 0–1 prosentin alijäämä BKT:stä.

pysyvän suunnilleen tällä tasolla, koska suuremman vähennyksen estävät rakenneuudistuksiin – eläkeuudistukseen, talletusten palautuksiin jne. – liittyvät kustannukset.

2.3. Romania

Talouden elpyminen vahvistui vuonna 2001, ja kuluvana vuonna kehitys on jatkunut vakaana. Vuoden 2000 lievän nousun jälkeen kasvu kiihtyi vuonna 2001 ja oli 5,3 prosenttia, kun investoinnit ja varastot lisääntyivät ja reaali-palkkojen ja -tulojen nousu kiihdytti yksityistä kulutusta. Vaikka kotimaisen kysynnän vahvistuminen johti siihen, että vientisektorin osuus talouskasvussa pieneni, vienti jatkoi kuitenkin kasvuaan 10–20 prosentin vuosivauhdilla vuoden 2001 viimeiselle neljännekselle asti, jolloin vauhti hidastui jyrkästi maailman yleisen taloudellisen tilanteen heiketessä. Talous on siitä huolimatta elpynyt vakaasti. Vuoden 2002 ensimmäisen neljänneksen aikana BKT kasvoi 3,1 prosentilla, tuonnin kasvu pysähtyi lähes kokonaan, vienti nousi jonkin verran ja kotimainen kysyntä jatkoi kasvuaan, joskin hitaammin. Teollisuustuotantoa ja kauppaa koskevien tietojen mukaan suuntaus säilyy edelleen vuoden toisella neljänneksellä suotuisana.

Toisin kuin aiemmin, myönteinen taloudellinen kasvu on lisännyt sekä sisäistä että ulkoista vakautta. IMF:n kanssa tehdyn uuden valmiusluottojärjestelyn yhteydessä hyväksytty johdonmukaisempi politiikka auttoi pysäyttämään vaihtotaseen heikentymisen ja hidasti inflaatiota tilanteessa, jossa energian hintoja oli tarpeen nostaa. Vuoden 2000 puolestavälistä alkanut inflaation lasku jatkui vuoden 2002 ensimmäisen vuosipuoliskolla odotettua suurempana ja putosi vuositasolla noin kuusi prosenttiyksikköä ja oli kesäkuussa 2002 24 prosenttia. Kahden vuoden onnistuneen ulkoisen vakauttamisen jälkeen vaihtotaseen alijäämä kasvoi 5,9 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2001 talouden elpyessä ja tuonnin kasvaessa erilaisten kertaluonteisten tekijöiden, muun muassa maataloustuotteiden kotimaisen tarjonnan vuoden 2000 heikon tilanteen ja pk-yritysten pääomasijoituksille myönnettyjen väliaikaisten verohelpotusten vuoksi. Raha- ja finanssipolitiikan ripeä tiukentaminen vuoden 2001 toisella vuosipuoliskolla sekä tavaraviennin kasvu ja edullisen energian tuonti vuoden 2002 ensimmäisen vuosipuoliskon aikana tilanteessa, jossa yksityiset rahansiirrot ulkomailta olivat kasvusuunnassa ja palvelukaupan alijäämä laskussa, käänisivät ulkomaankaupan laskusuunnan parempaan. Tämän seurauksena vaihtotaseen kumulatiivinen alijäämä putosi vuoden 2002 ensimmäisellä vuosipuoliskolla yli kolmanneksen verrattuna vuoden 2001 vastaavan ajanjakson tilanteeseen. Ulkoiset rahoitusedellytykset paranivat myös edelleen, ulkomaisia suoria sijoituksia virtasi tasaisesti maahan, maksutaseen "virheet ja puuttuvat tiedot" -erä oli jatkuvasti positiivinen ja lainaedellytykset paranivat. Luokituslaitosten nostettua useaan eri kertaan Romanian velkaluokitusta, maa laski ensimmäisen kymmenen vuoden euromääräisen joukkovelkakirjansa liikkeelle huhtikuussa 2002.

Rakenteelliset uudistukset ovat edenneet, mutta suunniteltua hitaammin, kuten IMF:n valmiusluottojärjestelyn ensimmäisen ja toisen tarkistuksen suorittamisessa esiintyneistä pitkistä viiveistä käy ilmi. Yksityistämisprosessin hitaus sekä julkisten yritysten palkkakulujen ja maksurästien valvonnassa jatkuvasti esiintyneet vaikeudet ovat kaksi tärkeintä huolenaihetta sen lisäksi, että hallitus allekirjoitti kesäkuussa 2002 kahden ammattiliiton kanssa sopimuksen, jonka mukaan minimipalkkoja nostetaan 50 prosenttia ja vuoden 2003 vähimmäistuloveroa lasketaan. Suojatoimenpiteistä, muun muassa finanssipolitiikan kiristämisestä sovittiin IMF:n kanssa vasta myöhemmin, ja niitä on noudatettava tiukasti, jotta vakaus säilyisi. Tässä mielessä myös vuoden 2001 loppupuolelta lähtien havaittua rahamäärän ja luottojen jyrkkää kasvua on seurattava jatkuvasti.

3. LÄNSI-BALKAN

Vaikka taloudelliset indikaattorit ovat yleisesti paranemassa, rahoitusriskit alueella ovat edelleen suuret.

3.1. Bosnia ja Hertsegovina (BIH)

Virallisen avun määrä alueelle supistuu koko ajan, eikä kestävää kotoperäistä talouskasvua ole havaittavissa. Kokonaistuotannon odotetaan kasvavan vain hieman yli kaksi prosenttia vuonna 2002, mikä vastaa vuoden 2001 tasoa. Virallisten arvioiden mukaan työttömiä on 40 prosenttia työvoimasta, vaikka Maailmanpankki arvioi määrän puolta pienemmäksi. Valuuttakatejärjestelmän sääntöjen jatkuva tiukka noudattaminen luo kiinteän perustan alhaiselle inflaatiotasolle. Inflaation laskusuunta on jatkunut edelleen tänä vuonna ja keskimääräisen inflaatiotason odotetaan vuonna 2002 olevan noin 2 prosenttia. Julkinen velka on hyvin suuri, jopa 150 prosenttia suhteessa BKT:hen, mukaan lukien sotakorvausvaatimukset ja ulkomaanvaluuttamääräiset jäädytetyt talletukset. Julkinen talous on edelleen epävakaa, maksamattomia erääntyneitä velkoja on kertynyt edelleen ja sitoumusperusteinen julkisen talouden alijäämä on edelleen suuri: vuonna 2001 6,3 prosenttia suhteessa BKT:hen ja tänä vuonna arviolta 5,5 prosenttia suhteessa BKT:hen. Julkisen talouden odotetaan kuitenkin vuonna 2002 ja 2003 vakautuvan varovaista menopolitiikkaa noudattamalla, kun liittotasavallan sotilaat kotiutetaan ja verojärjestelmät vahvistuvat niitä uudistettaessa.

Vaihtotaseen alijäämä kasvoi vuonna 2001 hieman ja oli 22 prosenttia suhteessa BKT:hen. Ulkomaisten suorien sijoitusten (FDI) määrä on edelleen hyvin pieni ja nettomääräiset ulkomaiset suorat sijoitukset ovat laskeneet vuonna 2001 130 miljoonaan dollariin oltuaan vuonna 2000 150 miljoonaa dollaria, mikä ei riitä vauhdittamaan kasvua. Virallisen valuuttavarannon, joka vuonna 2001 kasvoi vastaamaan yli viiden kuukauden tuontia siksi, että euron käyttöönoton yhteydessä siirryttiin yhä useammin käyttämään kansallista valuuttaa, arvioidaan kasvavan vastaamaan yli kuukauden tuontia vuoden 2002 loppuun mennessä. Vaikka BIH selviytyy edelleen ulkoisista velanhoitovelvoitteistaan, maksutase on yhä haavoittuva suuren vaihtotaseen alijäämän, suuren julkisen velan, vähenevän ulkomaanavun sekä vaikeista poliittisista olosuhteista ja liiketoimintaedellytyksistä johtuvan yksityisten sijoitusten vähäisyyden vuoksi.

Ulkomaanvelka oli vuoden 2001 lopussa noin 58 prosenttia suhteessa BKT:hen ja sen odotetaan keskipitkällä aikavälillä jäävän tälle tasolle. Velanhoitokustannusten suhde vientiin on kuitenkin suhteellisen alhainen (5,1 prosenttia vuonna 2001), mikä selittyy sillä, että suuri osa lainoista on saatu hyvin edullisin ehdoin ja velanhoidolle on sovittu uudet aikataulut, vaikka vuonna 2002 ja sen jälkeen luku tulee kasvamään (7,5 prosenttiin), koska BIHillä on velvoitteita Kansainvälistä valuuttarahastoa ja Maailmanpankkia kohtaan. Keskushallinnolla, joka vastaa ulkomaisen velan hoitovelvoitteista, ei ole omia julkisia tuloja ja se käyttää molempien yhteisöjen budjettivaroja velvoitteidensa täyttämiseen. Riskiluokituslaitokset eivät ole antaneet BIH:ille riskiluokitusta ja Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin käyttämällä siirtymävaiheen tunnusluvuilla, jotka kuvastavat Keski- ja Itä-Euroopan maiden uudistusten edistymistä, BIH sijoittui asteikon loppupäähän vuonna 2001.

Toukokuussa 1998 allekirjoitetun Kansainvälisen valuuttarahaston valuuttaluottojärjestelyn (SBA) voimassaolo päättyi toukokuussa 2001, ja valuuttarahaston johtokunta hyväksyi lopulta 2. elokuuta 2002 uuden 15 kuukauden valuuttaluottojärjestelyn (elokuusta 2002 marraskuuhun 2003) uutta 89 miljoonan USD:n ohjelmaa varten. Ohjelman tavoitteena on

vahvistaa taloudellista toimintaa ja maksutasetta lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä, ennen kaikkea suurta vaihtotaseen alijäämää ja laajaa valuuttavarantoa.

3.2. Jugoslavian liittotasavalta (FRY)

Jugoslavian liittotasavallan velanhoitokyky on suurin piirtein ennallaan. Vuoden 2002 ensimmäisellä puoliskolla maan talouspolitiikassa suuntauduttiin edelleen makrotalouden vakauttamiseen, hinta-, valuutta-, ulkomaankauppa- ja verojärjestelmien vapauttamiseen sekä talouden uudistamiseen uuden, vuoden 2001 laki- ja sääntelyjärjestelmän pohjalta.

Luottamus kotimaiseen valuuttaan vahvistui ja dinaari pysyi varsin vakaana ja oli 59 YuD/euro sekä vuonna 2001 että vuoden 2002 ensimmäisen neljänneksen aikana. Jugoslavian keskuspankin kokonaisvaluuttavaranto kasvoi vuoden 2002 ensimmäisen neljänneksen aikana 1 500 miljoonaa USD:hen, kun se vuoden 2001 lopussa oli noin 1200 miljoonaa USD:tä ja vastasi 2,6 kuukauden tuontia.

Vaikka Jugoslavian liittotasavalta jatkaisi makrotalouden vakauttamista ja rakenteellisissa uudistuksissa edistyttäisiin kansainvälisen valuuttarahaston toukokuussa 2002 hyväksytyn uuden ohjelman (kolmivuotinen laajennettu rahoitusjärjestely vuosiksi 2002–2005) mukaisesti hyvin, maan talouden ulkoisen aseman kestävyys on haaste. Pääosin velanhoitovelvoitteista johtuvat suuret rahoitustarpeet sekä valuuttavarantojen kasvattamistarve asettavat jatkossa maksutaseelle edelleen paineita. Maan kyky ottaa uutta lainaa on rajallinen ja varovaisuus uusien valtiolle osoitettujen lainojen myöntämisessä on aiheellista. Merkittävä velanhuojennus (66 prosenttia), jota Pariisin klubi kansainvälisen valuuttarahaston uuden ohjelman myötä tarjoaa, on mainitsemisen arvoinen. Maan ulkomaanvelka suhteessa BKT:hen pysyy vuosina 2002–2004 kuitenkin suhteellisen korkeana, 69 prosentissa. Velanhoitovelvoitteet kasvavat myös huomattavasti, sillä ne olivat vuonna 2001 100 miljoonaa USD:tä (3,9 prosenttia tavaroiden ja palvelujen viennin arvosta), vuonna 2002 350 miljoonaa USD:tä (10,9 prosenttia) ja vuonna 2003 470 miljoonaa USD:tä (12,9 prosenttia).

3.3. Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia

Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia on toipumassa vuoden 2001 turvallisuuskriisistä, jolla oli vaikutusta maan talouden kehitykseen. BKT:n odotetaan vuonna 2002 kasvavan 2,5–3 prosentilla, kun se viime vuonna laski 4,1 prosenttia. Vuoden 2002 ensimmäisen viiden kuukauden aikana kuluttajahinnat nousivat 3,5 prosentilla vuoden 2001 vastaavasta ajankohdasta.

Äskettäin tarkistetussa vuoden 2002 talousarviossa ennustetaan, että valtionhallinnon alijäämä on 2,3 prosenttia suhteessa BKT:hen ja julkisyhteisöjen alijäämä 3 prosenttia suhteessa BKT:hen, kun alijäämä vuonna 2001 oli 6,4 prosenttia. Lähestyvät parlamenttivaalit (syyskuussa 2002) johtivat kuitenkin aikaisemmin samana vuonna siihen, että sitoutumisesta rahoitusaseman kestävyYTEEN keskipitkällä aikavälillä ei pidetty kiinni ja IMF:n valvoman ohjelman tarkistuksen yhteydessä IMF:n kanssa käydyt neuvottelut katkesivat ja uutta valmiusluottojärjestelyä koskevat neuvottelut epäonnistuivat.

Kaupan alijäämä kasvoi vuoden 2002 ensimmäisellä puoliskolla. Viennin on kasvettava voimakkaasti vuoden toisella puoliskolla, jotta vuoden 2002 virallisiin ennusteisiin 532 miljoonan USD:n alijäämästä päästäisiin. Koska julkiset ja yksityiset rahansiirrot ovat odotetusti kasvaneet, vaihtotaseen alijäämän arvioidaan vuonna 2002 laskevan hieman eli 9,2 prosenttiin (kun avustusrahoitusta ei oteta huomioon), kun se vuonna 2001 oli 10,1 prosenttia.

Nettomääräisten pääomasiirtojen ei odoteta kokonaan kattavan vaihtotaseen alijäämää, jolloin varannot laskisivat vuonna 2002 kuuden kuukauden tasosta, jolla ne olivat vuoden 2002 toukokuun lopussa. Ulkomaanvelan ja BKT:n välisen suhteen pitäisi kasvaa vuoden 2001 40,7 prosentista 42,4 prosenttiin vuoden 2002 lopussa, mitä voidaan pitää kestäväenä.

Riskit liittyvät lyhyellä aikavälillä pääasiassa päätökseen vapauttaa pääomataseeseen kuuluvat taloustoimet vuoden 2001 lokakuussa, varsinkin kun IMF:n ohjelma, joka takaisi pysyvän makrotaloudellisen kehityksen, puuttuu. Vaikka syyskuussa pidetyt parlamenttivaalit sujuivat pääosin hyvin, etniseen jännitykseen liittyvät riskit ovat suurimmat ja parlamentin uuden enemmistön talouspolitiikkaan liittyy useita epävarmuustekijöitä.

4. UUDET ITSENÄISET VALTIOT

Riskitilanne on edelleen yleisesti vakaa, vaikkakin tärkeitä eroja maiden välillä esiintyy.

4.1. Armenia

Voimakas talouskasvu jatkui vuoden 2002 ensimmäisellä puoliskolla, jolloin BKT kasvoi reaalisesti lähes 10 prosenttia vuoden 2001 vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Kasvu on lähtöisin teollisuussektorilta ja pääosin timantinjalostusalan nousun ansiota, mutta myös muut teollisuudenalat, kuten metalli- ja elintarvikeala ovat vaikuttaneet siihen. Maataloussektorilla kasvu puolestaan hidastuu tänä vuonna epäsuotuisten sääolosuhteiden vuoksi.

Hallitus jatkaa edelleen pyrkimyksiään kiristää finanssipolitiikkaa. Keskushallinnon vuoden 2002 talousarviossa pyritään enintään 3 prosentin alijäämään suhteessa BKT:hen (joka olisi alempi kuin vuoden 2001 alijäämä, joka oli 3,8 prosenttia). Tämä vaikuttaa mahdolliselta vuoden 2002 ensimmäisellä puoliskolla toteutetun tehokkaamman veronkannon perusteella.

Kuluttajahinnat olivat vuoden 2002 alussa varsin vakaita, mutta eräiden eläkemenorästien ja sosiaalisten tulonsiirtojen maksamisesta johtunut valtion menojen lisääntyminen laukaisi keväällä inflaation. Kuluttajahintainflaation ennustetaan vuonna 2002 olevan keskimäärin noin kolme prosenttia (3,2 prosenttia vuonna 2001), mikä selittyy pääosin elintarvikkeiden hintojen nousulla.

Vaihtotaseen alijäämä laski vuonna 2001 9,5 prosenttiin suhteessa BKT:hen, viralliset siirrot mukaan luettuna, kun se vuonna 2000 oli 14,5 prosenttia, mikä selittyy sillä, että vienti kasvoi voimakkaasti (+20,8 prosenttia) ja tuonti lievästi (vain +1,2 prosenttia, mikä johtuu käynnissä olevista tuonnin korvaamisohjelmista). Sama suuntaus on jatkunut vuonna 2002 ja alustavien kauppaa koskevien lukujen mukaan alijäämä kaventuu entisestään tänä vuonna. Ulkomaiset suorat sijoitukset ovat toisaalta olleet vuoden 1998 jälkeen laskusuunnassa, ja suuntaus jatkui vuoden 2002 alkupuolella. Armenian ulkoinen velkakanta oli vuoden 2002 maaliskuun lopussa 917 miljoonaa USD:tä (noin 43 prosenttia suhteessa BKT:hen). Keskuspankin kokonaisvaluuttavarannot ovat melko hyvällä tasolla ja vastaavat 3,8 kuukauden tuontia.

4.2. Valko-Venäjä

Venäjän valmius hyväksyä maksurästejä ja laajentaa edullisin ehdoin antamia lainoja odotetaan auttavan huomattavasti Valko-Venäjän maksutaseen epätasapainon rahoittamisessa tilanteessa, jossa ulkomaiset suorat sijoitukset (FDI) ja länsimaiset luotot puuttuvat. Valko-Venäjä sai vuoden 2002 kesäkuun puolivälissä Venäjältä vakauttamislainansa toisen erän hyvin pian sen jälkeen kun se oli hyväksynyt suunnitelman ennen yhtenäisvaluutan käyttöönottoa vuonna 2005 toteutettavista alustavista toimenpiteistä. Venäjä on sopinut

Valko-Venäjän kanssa 4,5 miljardin ruplan lainasta (142 miljoonaa USD:tä), jolla Valko-Venäjää autetaan vakauttamaan valuuttansa. Laina annetaan kolmessa samansuuruisessa 1,5 miljardin ruplan erässä. Venäjän lisäksi Valko-Venäjällä ei ole juuri muita ulkoisia rahoituslähteitä, mikä selittää valtion alhaisen velkaantumistasoon. Maan ulkomaan velka oli toukokuussa 2002 virallisten lähteiden mukaan yhteensä 785 miljoonaa USD:tä eli vain 6 prosenttia suhteessa BKT:hen. Lisäksi Valko-Venäjä on edelleen 265 miljoonaa USD:tä velkaa Venäjän maakaasutoimittajille, josta suurin osa on kertynyt ennen vuotta 2001. Tästä velasta on käyty neuvotteluja jo yli kolme vuotta.

Valko-Venäjän talouden vuosikasvu on edelleen noin 3–4 prosenttia. Teollisuuden kasvu on kuitenkin hidastunut, eikä monenkaan yrityksen liiketoiminta ole voitollista. Varastot ovat kasvaneet voimakkaasti ja investointitoiminta on hidasta. Valtion valvonnassa olevan maatalouden rahoitustilanne on huono. Viennin kasvu seisahtui vuoden 2002 ensimmäiseksi neljännekeksi. Lievä tuonnin kasvu vastaavana ajanjaksona nosti kaupan alijäämää. Viranomaiset välttivät edelleenkin aloittamasta rakenteellisia uudistuksia huolimatta uuden ohjelman sisältämisestä yksityistämissuunnitelmista. Julkisen talouden alijäämä oli vuoden 2002 neljän ensimmäisen kuukauden aikana 0,7 prosenttia suhteessa BKT:hen. Inflaatio on hidastunut, minkä ansiosta korkotaso on laskenut, mutta viimeaikainen rahan tarjonnassa tapahtunut kasvu saattaa kääntää kehityksen suunnan. Valuutan heikkeneminen Venäjän ruplaan nähden on pysynyt keskuspankin liukuvan pariteetin eli ns. crawling-peg -järjestelyn tavoitteissa, vaikka tämä onkin aiheuttanut valuuttavarannolle paineita. IMF:n lainaohjelmaa ei ole vuodeksi 2003 suunnitteilla.

4.3. Georgia

Taloukasvun elpyminen vuonna 2001 oli maatalous- ja liikennealan sekä vähittäiskaupan ansiota (4,5 prosenttia koko vuonna). Vuoden 2002 ensimmäisten puoliskon alustavien tietojen mukaan reaalin BKT kasvoi 4,2 prosenttia. Energia-alalla esiintyneiden häiriöiden väheneminen nosti osaltaan teollisuustuotantoa (5,2 prosenttia tammi–kesäkuussa 2002), ja rakennustoiminta oli erityisen voimakasta öljynkuljetusalalla, jolla on parhaillaan käynnissä suuria investointihankkeita. Viennin määrän kasvussa tapahtunut lamaantuminen ja alhaiset investoinnit tuotantoon eivät kuitenkaan edistä kasvua. Lisäksi maataloustuotanto on tänä vuonna kärsinyt useissa osissa maata tulvista.

Hallitus on ryhtynyt joihinkin toimenpiteisiin tulonkeruun tehostamiseksi, ja se on onnistunut vähentämään kertyneitä menorästejä samalla kun menoja on edelleen yleisesti pyritty rajoittamaan. Vuoden 2002 talousarvion tavoitteena on kasvattaa veroja suhteessa BKT:hen julkisessa taloudessa siten, että niiden suhde olisi 14,75 prosenttia, kun se vuonna 2001 oli 14,25 prosenttia. Julkisyhteisöjen alijäämä laskisi näin kahdesta prosentista suhteessa BKT:hen (2001) noin yhteen prosenttiin.

Lari pysyi vakaana lähes koko vuoden 2001, mutta heikkeni vuoden 2001 marraskuun ja vuoden 2002 helmikuun välisenä aikana noin kuusi prosenttia. Tämä nosti inflaatiota, mitä vuoden 2002 alussa tapahtunut yleishyödyllisten palvelujen hintojen nousu vauhditti. Vuosittainen inflaatiotaso oli 7,5 prosenttia toukokuussa 2002. Vuonna 2001 kuluttajahintainflaatio oli keskimäärin 4,7 prosenttia.

Joulukuussa 2001 parlamentti sääti muuta kuin rautametallia olevan romun (Georgian merkittävin vientiartikkeli) vientikiellon, ja vuoden ensimmäisen puoliskon aikana vientitulot laskivat sen vuoksi jyrkästi. Vientikielto poistettiin kesäkuussa 2002, joten vientitulojen odotetaan nousevan vuoden toisella puoliskolla. Vientitulojen kasvu tulee kuitenkin koko vuoden osalta olemaan vain lievää, koska maataloustuotteiden vienti on kärsinyt huonoista

sääolosuhteista. Georgian ulkoinen velkakanta on 1,7 miljardia USD:tä (noin 51 prosenttia suhteessa BKT:hen), ja sen nettonykyarvo on tällä hetkellä yli 300 prosenttia valtionhallinnon tuloista. Koska velanhoitokustannusten on arvioitu kasvavan vuodesta 2003 eteenpäin, Georgian odotetaan pyytävän kahdenvälisille veloilleen lisääntymistä. Keskuspankin kokonaisvaluuttavarannot ovat kasvaneet, mutta ovat suhteessa tuontiin edelleen alhaiset ja vastaavat noin 1,3 kuukauden tuontia.

4.4. Moldova

Äskettäinen monenväliseen rahoitukseen palaaminen ja Moldovan talouden elpyminen on antanut maalle hieman taloudellista hengähdysaikaa. Moldovan odotetaan myös saavan euromääräisten joukkolainojen uudelleenjärjestämisen päätökseen, mikä tulee helpottamaan valtion maksuvalmiusongelmia. Siitä huolimatta velanhoito tulee olemaan vaikeaa.

Moldovan talouden elpyminen on jatkunut viime vuoden 6 prosentin kasvusta ja reaali-BKT on vuositasolla laskettuna noussut 4,8 prosenttia vuoden 2002 ensimmäisen puoliskon aikana. Vahva teollisuuskasvu lisää edelleen kasvua, jota vauhdittaa Venäjällä suuntautuva vienti ja koko ajan kasvava kotimainen kysyntä. Erityisesti reaali-palkkojen nousu 10–20 prosentin vauhdilla on auttanut saavuttamaan 11 prosentin vuosikasvun vähittäiskaupassa vuoden 2002 ensimmäisen viiden kuukauden aikana.

Moldovan talous on kuitenkin edelleen äärimmäisen haavoittuva ja yleiset taloudelliset ja rahoitusriskit ovat edelleen huomattavat. Talous perustuu yhä kapea-alaisesti maatalouteen ja maataloustuotteiden jalostukseen, joten epäsuotuisat sääolot saattavat laskea yleistä talouskasvua jyrkästi. Talous kärsii edelleen investointien laskusta, joten siirtyminen maataloudesta ja siihen liittyviltä aloilta sekä Venäjään suuntautuvasta viiniviennistä muille aloille edistyy hitaasti. Lisäksi hallitus on osoittanut useita merkkejä siitä, että se haluaa maataloussektorilla jonkin verran lisää julkista määräysvaltaa, mikä lähes varmasti sulki pois alalle tehtävät investoinnit, jotka ovat tarpeen yksityistämisen jälkeisiä uudistuksia ajatellen.

Elintarvikkeiden hinnoissa kesäkuussa tapahtunut kausiluontoinen lasku vähensi inflaation 4,3 prosentin vuositasolle, mikä on alhaisin inflaatioprosentti vuoden 1998 rahoituskriisin jälkeen. Vuoden 2002 toisella puoliskolla inflaatio tulee nousemaan uudestaan, sillä elintarvikkeiden hinnoissa ei ole enää varaa jyrkkiin laskuihin. Lisäksi riskinä on, että budjettipolitiikkaa kevennetään, koska valtiolla on tulonkeruuvaikeuksia. Tämä ja sähkön hinnoissa tapahtunut nousu ovat omiaan seuraavina kuukausina lisäämään inflaatiopaineita tavanomaisia kausivaihteluita korkeampiin lukuihin. Keskuspankin odotetaan kuitenkin velkojen uudelleenjärjestelyssä viime aikoina tapahtuneen edistymisen ja monenväliseen rahoitukseen palaamisen seurauksena ylläpitävän yleisesti ottaen asiallista rahapolitiikkaa, joten jyrkkä inflaation kasvu näyttää epätodennäköiseltä.

4.5. Tadžikistan

Tadžikistanin reaali-BKT:n kasvu kiihtyi vuonna 2001 10,2 prosenttiin, ja voimakas taloudellinen kasvu on jatkunut vuoden 2002 aikana siten, että ensimmäisen vuosipuoliskon jälkeen kirjattiin 10,3 prosentin vuosittainen BKT:n kasvu. Maataloustuotanto nousi 17,2 prosentilla ja teollisuustuotanto lisääntyi alumiinisektorin ansiosta 7,8 prosentilla vuosittaisesta tasosta.

Valtion tavoitteena vuonna 2002 on valtiontalouden yhden prosentin alijäämä suhteessa BKT:hen (0,1 prosentin alijäämä vuonna 2001). Kokonaismenot ovat nousseet, kun julkisen

sektorin palkat nousivat 40 prosentilla. Myös puolustusmenojen arvioidaan kasvavan. Toistaiseksi ensimmäisen vuosipuoliskon luvut osoittavat kuitenkin valtiontalouden ylijäämää.

Inflaatio lieventyi nopeasti vuoden 2001 aikana ja oli vuoden lopussa 12,5 prosenttia. Vuoden 2002 tammikuun ja heinäkuun välisenä aikana kuluttajahintainflaatio oli 6,6 prosenttia. Tadžikistanin kansallispankki harjoittaa rajoittavaa rahapolitiikkaa, jolla inflaatiiovauhti vuonna 2002 pyritään vähentämään 10 prosenttiin, ja se on sen vuoksi sitoutunut olemaan antamatta suoria luottoja, jotka ovat aikaisemmin aiheuttaneet ylikviteettia.

Vaihtotase heikkeni vuonna 2001 alijäämäiseksi 7,2 prosenttiin suhteessa BKT:hen, kun sekä puuvillan että alumiinin maailmanmarkkinahinnat laskivat. Alijäämän arvioidaan kuitenkin vuonna 2002 parantuvan kuuteen prosenttiin suhteessa BKT:hen. Tadžikistanin ulkomaan velka on noin 1 miljardia USD:tä (lähes 100 prosenttia BKT:sta). Vuosittaiset velanhoitomaksut ovat edelleen suuret, noin 50 prosenttia valtion tuloista. Tadžikistan käykin maksuaikataulun uudelleen järjestämisestä neuvotteluja kahdenvälisen luotonantajensa, ennen kaikkea Venäjän ja Kazakstanin kanssa. Keskuspankin kokonaisvaluuttavarannot vastasivat 2,1 kuukauden tuontia vuoden 2001 lopussa. Vuoden 2002 aikana varantojen arvioidaan laskevan siten, että ne vastaavat 1,5 kuukauden tuontia, mikä johtuu IMF:n velkojen ennenaikaisesta takaisinmaksusta.

4.6. Ukraina

Ukrainan talouden vuosittainen kasvuvauhti laski vuoden 2002 ensimmäisen puoliskon aikana 4,3 prosenttiin, kun se vuonna 2001 oli 9,1 prosenttia. Lasku selittyy sekä edellisvuoden ennätysastoa pienemmällä sadolla että viennin laskulla, joka osittain johtui grivnan reaaliarvon heikkenemisestä vuonna 2000–2001 sekä kysynnän laskusta Venäjällä. Tällä hetkellä pääasiassa kotimaiseen kysyntään perustuvan kasvun odotetaan tänä vuonna olevan noin 4,5 prosenttia, mutta yleisen kysynnän vahvistuessa sen arvioidaan nousevan jonkin verran vuoden 2003–2004 aikana. Tähän arvioon liittyy kuitenkin huomattava kasvun heikkenemisen riski, sillä rahapolitiikkaa on kiristettävä, rakenteellisissa uudistuksissa ei ole edistytty riittävästi ja poliittinen konsensus puuttuu.

Inflaatio yllättää edelleen laskupuolella. Vuoden ensimmäisen kahdeksan kuukauden aikana kuluttajahintaindeksi laski 3,5 prosentilla. Viime vuoden poikkeuksellisen hyvä sato on osittain vielä vaikuttanut kuluttajahintaindeksin elintarvikekomponenttiin, jonka painoarvo indeksissä on suuri. Myös valuutan vakaudella on ollut merkitystä. Niiden lisäksi selitys löytyy myös vielä valtion valvonnassa olevien energiahintojen mukauttamisen lykkäämisestä. Energiahintojen nostopaine ja palkkojen nousun kiihtyminen (palkat nousevat 20 prosentin vuosivauhdilla) nostavat inflaation todennäköisesti kuitenkin takaisin 5–7 prosenttiin vuosina 2003–2004.

Vaikka valtion tulot laskivat huomattavasti, valtionhallinto pääsi osittain menoja leikkaamalla vuoden 2002 ensimmäisellä puoliskolla lievään ylijäämään, mikä vastaa vuoden 2002 talousarviossa julkisen talouden alijäämälle vahvistettua tavoitetta (1,8 prosenttia suhteessa BKT:hen). Tulos on kuitenkin mahdollinen osittain siksi, että valtio ei ole onnistunut hoitamaan kertyneitä arvonlisäveron palautusrästejä. Lisäksi valtion päätös siirtää alueellisten sähköjakeluyhtiöiden ja valtion omistaman televiestintämonopolin yksityistämistä seuraavaan vuoteen on johtanut selvään vajeeseen yksityistämistuloissa ja voi hankaloittaa valtion rahoitusnäkymiä vuoden jälkipuoliskolla. Maailmanpankki peruutti elokuun alussa kaikkien uusien laajennettuun rahoitusjärjestelmään (EFF) liittyvien lainojen noston, koska

arvonlisäveron palautusta koskeissa ongelmissa ei ole edistytty, eikä vero- ja rakennepoliittisia toimenpiteitä riittävästi toteutettu.

Koska kotimainen kysyntä pitää tuonnin kasvun vahvana ja heikentynyt ulkomainen kysyntä ja valuutan reaalin vahvistuminen hidastavat viennin kasvua, vaihtotaseen ylijäämä on kaventumassa. Kokonaisvaluuttavarannot kasvavat edelleen ja olivat vuoden 2002 heinäkuun lopussa 3,82 miljardia USD:tä eli vastasivat kahden kuukauden tuontia. Ukraina, joka menetti pääsyn kansainvälisille pääomamarkkinoille Venäjän ajaututtua vuonna 1998 kriisiin ja laiminloi Pariisin klubilta saamansa velan takaisinmaksun vuoden 2000 alussa, on viime vuosina edistynyt paljon pyrkiessään normalisoimaan suhteensa velkojiin. Sille on laadittu uusi maksuaikataulu osaa sen yksityisen sektorin joukkovelkakirjoja varten huhtikuussa 2000 ja Pariisin klubin velkaa varten heinäkuussa 2001. Valtio aikoo palata kansainvälisille pääomamarkkinoille laskemalla lähikuukausina joukkovelkakirjan liikkeelle. Ukrainan ulkoinen velkakanta oli vuoden 2001 lopussa 28 prosenttia suhteessa BKT:hen. Hyvin epävarmaa on, korvataanko syyskuussa 2002 päättynyttä kansainvälisen valuuttajärjestön laajennettua rahoitusjärjestelyä (EFF) uudella.

5. MUUT EU:N ULKOPUOLISET MAAT

5.1. Algeria

Makrotaloudelliset olosuhteet Algeriassa ovat edelleen suhteellisen vakaat, eikä tärkeitä rakenteellisia muutoksia ole havaittavissa. Vuoden 2002 talouskasvu arvioidaan noin 3,3 prosentiksi, kun se vuonna 2001 oli 2,1 prosenttia. Tämä on sekä finanssi- että rahapolitiikan ansiota. Vuodeksi 2002 vahvistetun alijäämätavoitteen odotetaan olevan noin 3 prosenttia suhteessa BKT:hen, mikä saattaa yhdessä luottojen kasvun kanssa johtaa vuonna 2002 noin kuuden prosentin inflaatiövauhtiin. Huolimatta rikkauksistaan Algerian talous kärsii rakenteellisista ongelmista, joita ovat muun muassa riippuvuus hiilivetyjen viennistä (osuus yli 95 prosenttia, 30 prosenttia suhteessa BKT:hen) ja maataloussektorin painoarvo. Lisäksi investointitoimintaa heikentävät sisäiset turvallisuusongelmat.

Öljyn viimeaikainen korkea hinta vaikuttaa edelleen myönteisesti Algerian maksutaseeseen. Vaihtotaseen arvioidaan olevan vuonna 2002 ylijäämäinen (2,3 prosenttia suhteessa BKT:hen), vaikkakin alhaisempi kuin vuosina 2000–2001, sillä öljy- ja kaasuviennistä saatavat tulot ovat alkaneet laskea. Öljystä kahden viime vuoden aikana saadut yllättävät voitot ovat vähentäneet Algerian ulkomaan velan noin 21 miljardiin USD:hen (39 % suhteessa BKT:hen), joka on kesäkuun 2002 tilanne. Velanhoitosuhde puolestaan on edelleen arviolta kohtuulliset 27 prosenttia kaikista vaihtotaseen tuloista. Valuuttavaranto kasvoi vastaavasti kesäkuussa 2002 yli 19 miljardiin USD:hen, joka vastaa yli vuoden tuontia ja tukee maan talouden vahvaa ulkoista asemaa.

Lyhenteet

DM	Saksan markka
EY	Euroopan yhteisö
EFF	Laajennettu rahoitusjärjestely (Extended Fund Facility)
EIP	Euroopan investointipankki
EU	Euroopan unioni
EUR	Euro
FDI	Suorat ulkomaiset sijoitukset
BKT	Bruttokansantuote
IMF	Kansainvälinen valuuttarahasto
SBA	Valmiusluottojärjestely (Stand-By Arrangement)
USD	Yhdysvaltain dollari